

Hegyi Mátyás

Emlékek egy letűnt korszakból

*Egy futballista emlékezései 1926-ból*¹

Hosszú esztendőök kemény harcai után született meg a magyar professzionista futball. Akik kitartóan, lankadatlanul sürgettük, az álamatőrség romlottságát, erkölcsi posványát akartuk minél előbb eltávolítani ezzel a futballsportból. Gyanúsítottunk, bűnök soroltunk fel, vádoltunk s a gyanúsítottak, a bűnösök, a megvádoltak tagadtak, mert tudták, hogy az adott körülmények közt nem lehet bebizonyítani az igazságot. Az áldatlan kor elmúlt. Semmi ok többé, hogy a múltat, melyre a feledés fátyola borult, fel ne elevenítsük, tanulság okáért a nyilvánosság elé ne tárjuk. Egy cikksorozatban már felsoroltuk a múlt bűnei, inkorrekttségei, az álamatőrség „rendes” esetei közül jó egynéhányat.² Most alkalmunk van Hegyi Mátyás tollából a maga vallomásait közölni, melyek ennek a letűnt kornak erkölcstelenségét, az álamatőrség mocsarába süllyedt futballnak minden bűnét híven és őszintén tárják fel. Hegyi Mátyás végigélte ezt a korszakot. Az álamatőrség minden előnyét kihasználta maga is. Írása ennek az elmúlt, letűnt időszak kortörténetének jelentős darabja. Az álamatőrségnek jóformán a bölcsőjétől haláláig visz bennünket az érdekesnél érdekesebb esetek láncolatán. (*Nemzeti Sport*)³

- 1 Nemzeti Sport 1926. 11. 7., 10., 14., 19., 12. 24. (A magyar profizmus kialakulásáról lásd a folyóirat következő cikkét – Szegedi Péter: Az első cipőzsinórnál kezdődött... A magyar hivatásos futball születése. *Korall* 13. 163–183.)
Hegyi Mátyás (1892–1932) játékos-pályafutása: 1906-tól Fővárosi TC, Magyar Testedzők Egylete, 1909-től Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesülete (KAOE), Józsefvárosi Torna Club (JTC), 1910-től III. ker. Torna és Vívó Egylet (III. ker. TVE), 1914-től Ferencvárosi Torna Club (FTC). Az FTC-vel kétszer nyert (nem hivatalos) bajnoki címet. 1918-tól óbudai Vérhalom SC, 1920-tól III. ker. TVE, 1921-től Csehszlovákiában az Ungvári TK, 1922 májusától a PMTK [Pozsonyi Magánisztviselők Torna Köre], majd az Érsekújvár, 1923-tól ismét a III. ker. TVE játékos-edzője, 1925-től másfél évig a német Darmstadt edzője volt.
Jelen írását 1926 őszén, a profi bajnokság bevezetésének alkalmából közölte a *Nemzeti Sport*. A visszaemlékezés különböző címeken (az első rész *Emlékek egy letűnt korszakból*, a következő három *Egy futballista emlékezései* címmel jelent meg, 1926 karácsonyán pedig egy pótrészt közöltek cím nélkül). A nyomdahibák javítása mellett az utolsó rész egyes bekezdéseit az időrendben megfelelő helyekre illesztettem be, illetve a szöveget fejezetekre osztottam, melyek címeit magam adtam meg. A szövegben található rövidítések feloldását, a ma már nem használatos kifejezések jelentését szögletes zárójelben adom meg. A hosszabb szerkesztői megjegyzéseket lábjegyzetben tüntetem fel. (Sz. P.)
- 2 Mr. Allan álnéven, három folytatásban (1926. 10. 25., 27., 29.) jelent meg az *Intimitások a régi álamatőr világból* cikksorozat a *Nemzeti Sportban*.
- 3 Hegyi Mátyás neve az 1921/22-es, ún. kispesti profiperben is felmerült. Ennek tárgyalásán az egyik meghallgatott játékos elmondta: „Hegyi Mátyás [...] a KAC ügyről beszélgetve a következőket jelentette ki: »A KAC nagyon bután csinálta, én 14 éves korom óta ingyen labdába nem rúgtam.« Amikor ezen kijelentést tőle írásban kértem, azt felelte nevetve: »Én mindig csak tiszteletdíjat kaptam.«”

Kedves olvasó, eseteket fogok elbeszélni a régi amatőrvilágból, olyanokat, melyek leginkább velem történtek meg. Óh, ne hidd, nem magamért teszem. Én már leszámoltam a lelkiismeretemmel. Szégyellem magam a rosszaságomért, a hibáimért, a vétkeimért, amelyeket elkövettem. Rosszá tettek önző emberek: hibára kényszerítettek a harcban; vétkeztem, mert az élet kegyetlen volt hozzám és én balga fejvel követtem a rossz példákat. Megtért bűnös vagyok. Mint mondám, nem magamért teszem, mert az ilyen esetekről legjobban hallgatni szeret az ember. Teszem ezt másokért. Okuljanak belőle az amatőrsport mai vezetői. Ragaszkodjanak a legszigorúbb amatőrrelvekhez, harcoljanak a legvadabb erővel úgy az egyesületekben, mint a szövetségben a megalkuvás hívei ellen. A múltnak nem szabad megismétlődnie! Előjáróban még azokhoz óhajtok szólani, akik elbeszéléseimben szóba kerülnek. Elnézésüket kérem. Nem célom őket bántani, mert ennek semmi értelme sincs, de hogy a gyónás igaz és őszinte legyen, néha nem kerülhetek el egy-két nevet. Te pedig, kedves olvasó, figyelj. Tanulj vagy mulass, ahogy akarsz.

EGY ÁLAMATŐR PÁLYAFUTÁS KEZDETE

Mint szegény szülők gyermeke, már korán kenyérkeresetre kényszerültem. Így kerültem a Margitszigetre, a MAC-hoz [Magyar Atlétikai Club] labdaszedőnek. Itt ismertem meg a futballt, amelynek halálos rajongója lettem. Később inasnak mentem s ekkor felvételre jelentkeztem a III. ker. TVE-nél, de elutasítottak, mert munkást abban az időben a tagok sorába nem vettek fel. Konzervatív klub volt a TVE. Fájó szívvel vettem nyakamba a várost, talán találok csapatot, ahol szenvedélyemnek hódolhatok. Végigjártam az összes grundokat és pályákat. A Palatinus-házak helyén akkoriban „Fa-tér” volt, Bíró Gyula hazája. Innen került ki sok MTK [Magyar Testgyakorlók Köre] játékos és atléta. A „Lipstadti”-pályán Schafferral kerültem össze, itt a BAK-ok [Budapesti Atlétikai Klub] uralkodtak Konrád Jenővel. A Lehel-úton Bienenstock ollózásában gyönyörködtem; a „nyolc-házak”-nál Potya, a két Hlavay, Feldmann volt az ismertebb; a Millenáris melletti „mesterséges”-en Müllender, Horváth Jancsi, Feleky körül csoportosult az ifjúság. Híres helyek voltak még a Rezső-tér, ahol Károly vezérkedett, a Városmajor Kiss Gyuláékkal, a Marcibányi-tér a Székányokkal stb.⁴ Fölöslegesnek tartom, hogy az akkori

⁴ A grundokról részletesen lásd a *Sport hírlap* cikksorozatát (1944. 04. 29. – 1944. 06. 17). A Hegyi által említett ismertebb (válogatott) játékosok: Bíró Gyula (1890–1961) az MTK 36-szoros válogatottja, Schaffer Alfréd (1893–1945) az MTK 15-szörös válogatott játékos, később – többek között – az AS Roma és a Bayern München edzője is volt. Konrád Jenő (1894–1978) az MTK-ból egyszer került be a nemzeti válogatottba, 1919-ben elhagyta az országot, az 1920-as évek osztrák futballjának kiemelkedő alakja volt. Bienenstock Sándor (1884–?) a Postásból egyszer került be a válogatottba. Tóth „Potya” István (1891–1945) a Nemzeti és az FTC játékosaként 19-szer volt válogatott, később edzette a válogatottat, nevéhez fűződik a hazai trénerképzés megeremítése. Az 1930-as években Olaszországban dolgozott. A két Hlavay közül a híresebb, György (1885–?) a Nemzeti és az MTK csapataiból 8-szor került be a válogatottba. Feldmann Gyula (1890–1955) a Nemzetiből, az FTC-ből és az MTK-ból 10-szer játszott a válogatottban. Kiss Gyula (1881–1959) később szövetségi kapitány és a *Sport hírlap* főszerkesztője az FTC-ből kétszer, Székány Géza (1886–?) a 33FC-ből egyszer került be a válogatott csapatba.

idők nagy csapatairól írjak, ellenben örökké felejtethetlen lesz számomra az angol amatőr csapatok játéka. A Richmond, a Casuals, a Pilgrims, New Crusaders stb. Sokat tanultam tőlük.

Csavargásaim közepette nem voltam válogatós, hogy hol játszom. Egyik héten az egyik ILSZ-csapatban, a másik héten egy másikban. Akkoriban ez így volt szokás. Így tették a nagyok is. Pl. Bosnyákovics⁵ egy hónapon belül szerepelt a Jó-zsefvárosi SC-ben, a Budai Reményben, a 33-ban, majd a III. ker.-ben [a 33FC – népszerű nevén „harihárom” – nevét alapítóinak számáraól kapta, 1926 után profi labdarúgó-csapat a Budai 33, majd a Budai 11 nevet vette fel]. Három évi bolyongás után végre egy komoly klubhoz kerültem, a Fővárosi Torna Clubhoz (mai TTC⁶), ahol Vámos Soma intéző vett gondjaiba. Itt is jó ideig baj volt velem, mert nem volt fehér ingem s így nem mehettem be az Andrássy úti kávéházba. Ebben a klubban történt azután az első nagyobb profi-esemény, amely az egész sportvilágot lázba hozta és amely bennem is mély nyomokat hagyott. A mai sportemberek közül kevesen emlékeznek rá, de talán maguk a szereplők is elfelejtették már. 1906-ban a Főv. TC igen kemény riválisa volt az akkori vezető csapatoknak. Tehetséges, fiatal erőkből álló csapatából kivált Weisz Tóni balfedezet, kire szemet vetett több intéző is. Különösen az FTC atyaistenének fájt reá a foga. Egy szép napon el is tűnt a jó Weisz Tóni körünkből, mintha a föld nyelte volna el. Pár hét múlva kiderült a titok. Az FTC vezére, hogy az átigazolást megkönnyítse, elküldte őt Győrbe s részére havi 20 korona ellátási költséget küldött. Az akkori szabály szerint az a játékos, aki legalább 6 hétig távol volt a fővárostól, visszatérve rögtön igazolható lett. Négy hét múlva egy másik Főv. TC játékos, ki szintén Győrbe került álamatőrnek az ETO-hoz [Győri Egyetértés Torna Osztálya], valahogy birtokába jutott egy postautalványnak, s azt Főv. TC-nek beküldte. Ennek alapján eljárás indult s az MLSZ [Magyar Labdarúgók Szövetsége] rövid vizsgálat után megállapította, hogy az FTC intézője bűnös játékoscsábításban és a szabályok kijátszásában s ezért őt az MLSZ-ben viselendő mindennemű tisztségtől két évre eltiltotta. Weisz kisebb büntetést kapott. Rövid idő múlva Weisz az MTK-ba került, ahol Vágó nevet kapott. Itt is maradt aztán végig. Szorgalmas, lelkes, megbízható játékaival úgy klubjának, mint a magyar válogatott csapatnak mindenkor egyik főtámasza volt.⁷ Ő volt – már a nyilvánosság számára – az első megbélyegzett amatőr!

A Főváros Torna Clubban sem bírtam ki sokáig. Minden alkalommal éreznem kellett szegénységemet. Háttérbe szorítottak egyszerű ruházatom miatt. És egyszerre fellángolt bennem a vágy a szép ruha után: fehér inget húzni, lakkcipőben járni. Az embernek csak a ruha után van értéke? Ettől a naptól kezdve csak

5 Bosnyákovics Károly (1887–1962) a BTC-ből [Budapesti Torna Club] és a 33FC-ből 2-szer került be a válogatott csapatba.

6 A Fővárosi Torna Club 1909-ben vette fel a Terézvárosi Torna Club nevet.

7 Vágó Antal (1891–1944?) 1908. november 1-én még Weisz néven és a Fővárosi TC játékosaként játszott először válogatottként a Millenárison a Csehország ellen, s az MTK játékosaként szerepelt az 1912-es stockholmi olimpián. Utolsó, 17. válogatott mérkőzését 1917. november 4-én Bécsben játszotta Ausztria ellen. Vágó a náciizmus egyik futballista áldozata.

ott játszottam, ahol kilátásom volt, hogy valamit kapok. Egy ILSZ-csapat [Ifjúsági Labdarúgók Szövetsége], a Magyar Testedzők Egylete, kiruházott a Rombach utcában. Róna intéző sárga cipőt is vett nekem. Lágyat, sevrót [finom kidolgozásút]. Huh, de csudálkozott a lábam! Hálás is voltam érte. Egy évig maradtam náluk. Ez az év megismertetett Pest éjjeli életével, a Dessewffy-, Király-, Vörösmarty-utcai „csehókat”, a Nagymező-utcai Chapeau de Rouge-t, a félvilági népség találkozóhelyeit kellett cimborámmal járni. Nem az én világom volt ez! Más cél lebegett szemeim előtt: megmutatni az óbudaiaknak, hogy oktalanság volt tőlük engem lebecsülni. Végtelenül vágyódtam a római III.-as dressz felvevése. 1909-ben felszabadultam. Gondoltam, most talán felvesz a TVE. Újabb csalódás. Elutasítottak. Most már nagyon megharagudtam. Futballhiéna lett belőlem. Több klubban játszottam. A KAOE-nél Nagy M. a JTC-nél Nagyhegyi, egy másíknál Sashegyi, sőt Naphegyi név alatt voltam igazolva. Egyik klub se tudta, hogy a másíknál igazolva vagyok.

A III. KER. TVE CSAPATÁBAN

Lassan közismertté lettem, úgy, hogy a többi klubban való szereplésem lehetetlené vált. 1910 őszén végre a III. ker. érintkezést keresett velem. Végre célhoz értem. Csak baj volt a leigazolással. Melyik a valódi nevem? Suhajdy Pista intéző kihasználva Opréeval való jó ismeretségét kieszközölte, hogy a TTC-ben Nagyhegyi név alatt való leigazolásom legyen érvényes. Oprée [Rezső], mint a TTC akkori elnöke, közbenjárt a klubjánál, hogy engem rögtön kiadjanak. Ezt a nevet kellett használnom egészen addig, mígnem az FTC-hez kerültem.

1911 tavaszán a III. ker. már csak úgy nyerhette meg a II. o. bajnokságot, ha összes ellenfeleit megveri és akkor is csak gólaránnyal. Az eredményes játék forszírozására a tagok többféle módot eszközöltek ki. Én pl. Bíró dr.-tól minden gólért 1 ezüst forintot kaptam. Egy másik tag kalappal látott el. Volt, ki fát és szenet küldött lakásomra. Hogy a többi játékos mit kapott, nem tudom. A nekem juttatott dolgoknak nem tulajdonítottam nagy jelentőséget. Meg is nyertük a bajnokságot. 27 gólt lőttem: ebből 9-et a VAC-nak [Vívó és Atlétikai Club]. Ez a mérkőzés 16:0-ájával sok munkát adott a szövetségnek. Megvádolták a TVE-t vesztegetéssel. Ha már gyónok, meggyónhatom, hogy itt nem volt vesztegetés. A VAC lefeküdt önszántából, mert az URAK [Újpest–Rákospalota Atlétikai Klub] tettleges volt velük szemben.⁸ A bajnokság megnyerése után nagy harc tört ki a TVE-ben. Tóth István, ki az egyesület művezetője [edzője] volt, minden eszközt megragadott, hogy az intézői székbe kerüljön. Annál furcsább volt ez, mert Tóth tanárról

8 Az URAK – nevükkel ellentétben – az egyik „legveszedelmesebb” szurkolótáborral rendelkező fővárosi egyesület volt. Már 1917 végén úgy jellemezte a *Sporthírlap* (11. 19.) a csapat rákospalotai erdőben található pályáját, mint ahol „ázsiai állapotok uralkodnak”, 1919 után pedig több pogromszerű verekedést is rendeztek az URAK drukkerai. Nem véletlen tehát, hogy a cionista VAC csapata éppen annak a III. ker. TVE-nek „feküdt le”, amely az óbudai zsidó polgárság körében nagy népszerűségnek örvendett.

köztudomású volt, hogy a futballt nem szívlelhette és tanítványait ennek űzésétől el is tiltotta. Végül is intező lett, de ezzel kettészakította a csapat egységét.⁹ A bajnoki év végén ez meg is látszott. A csapat a kiesés előtt állt. Tóth tanár, hogy a nehéz helyzeten javítson, megvesztegette a MAC elleni mérkőzés bíróját, Simont. A Simon-ügy egyike volt a magyar labdarúgósport legszennesebb ügyeinek. Legalább is így állították be a közvélemény előtt. De mi volt a későbbi dolgokhoz képest? Sorra jön minden. Az ügy következménye lett, hogy a TVE-t kitették az első osztályból. Tóth tanár egyidőre visszavonult a vezetéstől.

1912 őszén kegyelmet kap Tóth István. Újra harc a TVE-ben. A csapat bedolgozza ugyan magát újólág az első osztályba, de ezt megosztott erővel éri el. A csapat a mérkőzések után ritkán van együtt. Egyik része Tóth tanárral át-átrándul Pestre, ahol kedves kis helységekből mulatoznak. Narcis bácsi, a Nemzeti Színház művésze énekelgetett nekik. Sokszor hozta őket a konflis borközi állapotban. Egy ilyen „lerámolás” után elhatároztam, hogy nem játszom többet ingyen. Ha jut pénz a mulatozásra, jusson másra is. Kapóra jött egy eset. A játékosok nagy része nem volt megelégedve a nekik juttatott jegyekkel. Többet kértek. A vezetőség elutasította, mire sztrájkba léptek. A hét végén én is csatlakoztam hozzájuk. Ez megrökönyödést keltett. Krekkje [meghatározó játékosa] lévén a csapatnak, félték a kudarctól. Emlékszem: a TTC elleni kupameccs előtt történt. A játék megkezdéséig mereven állt a két front, végül is a közönség hangosan követelni kezdte a játékot s ennek hatása alatt a vezetőség engedett. Győztünk. Ezentúl a játékosok négy jegyet kaptak. Később észrevettem, hogy a játékosok a jegytöbbltet eladják s ily módon igyekeznek pénzhez jutni. Ez a jó szokás megmaradt Óbudán egészen a legutóbbi időkig, a professzionizmus bevezetéséig. Ez nekem nem volt elég. Tapasztalásból és hallomásból tudtam, hogy sok játékos támogatásban részesül, ezért elhatároztam, hogy addig nem játszom, míg nagyobb összeget nem kapok. Az első meccsen eltekintettek a szereplésemről. A játék eldöntetlenül végződött, ami a malmomra hajtott a vizet. A másik héten már megkaptam a pénzt. A pályát övező korlátra támaszkodva néztem a második csapat mérkőzését, amikor éreztem, hogy a balzsebem egyszerre megnehezedik. Benyúlok. Hát, Istenem, 25 ezüst korona volt, papírba csavarva. Szó nélkül mentem az öltözőbe. Kértem más alkalommal is pénzt, de mindig értettem a módját, hogy az oly formában történjék, hogy ne tudják megtagadni. Meg is kaptam mindig!

1912 őszén történt az alábbi „zri” [zajos eset] is. Sokat járt utánam Grünwald Maxi, a BAK intezője. – Matyi, gyere hozzánk, kapsz salnit [öltönyt], lóvét. Ebben az időben sok pénz kellett nekem, elhatároztam, hogy boltot csináljak vele. December 15-én be is nyújtottam átigazolásomat a BAK részére, sőt még négy másik játékosársam nevét is ráhamisítottam a blankettára és azokat is beadtam. A jó Grünwald Maxi 200 koronát adott ezért nekem! December közepétől egészen június 12-ig minden szombaton bementem a károlykörúti Splendid-kávéházba,

⁹ Tóth István 1912. januárjában lett a III. ker. TVE futballszakosztályának vezetője. A hivatalos indoklás szerint elődje, Suhajdy István visszalépett régi klubjába, a TLE-be [Tiszviselők Labdarúgó Egylete] (*Sport-Világ* 1912. 01. 06.).

ahol Maxi pontosan leszurkolta a 20 koronákat.¹⁰ Vett egy fekete-fehércsíkos ruhát, lakkcipőt (micsoda öröm!), selyeminget és zoknit. Most már én is a nehéz ütegehez tartoztam! Ugyanis a BAK ezidőben élte fénykorát. Schaffer, Cseh, Koroda, Késmárki, Szury stb. volt itt angazsálva [alkalmazva]. Szívesen fogadtak, azonban én június 14-én este mindnyájunk nevében visszavontam az átigazolási kérelmeket s maradtam a TVE-ben. Furcsa játéka a sorsnak, hogy legutolsó bajnoki meccsünk június végére esett s ez éppen a BAK volt. A hecc csimborasszója pedig, hogy az utolsó percekig eldöntetlenül álló mérkőzést az én góloom döntötte el. Szegény Maxi, majd agyonvert!

Húszéves játékoskarrierem alatt 29-szer voltam kiállítva, de büntetést csak négy ízben kaptam, míg 25-ször fölmentettek. Ez úgy volt lehetséges, hogy mindig legagyafúrta módon védekeztem, vagy kihasználtam patrónusaim összekötését. Meg kell jegyezni, hogy legalább 20 esetben oly csekélységért lettem kiállítva, amiért a mindenkori fegyelmi bizottságok nem láttak okot az eljárásra. Tapasztalnom kellett azt, hogy míg kis klubokban játszottam, egy rempliért [„félöklelés”¹¹] vagy belemenésért rögtön kiállítottak, míg amikor a nagyokhoz kerültem, szabadon grasszállhattam. A fegyelmi bizottságok ítéletein is meglátszott ez. A kis bűnösöket lefogták, a nagy kutyákat szaladni engedték.

De beszéljenek a tények. 1912 őszén az MTK elleni bajnoki mérkőzés II. félidejében kiállítottak, mert boldogult Knapp Miksát megrúgtam, mikor az a kapujából kirohanva a labdát lábamról leszedte. Az eset súlyosnak látszott és mindenki nagy büntetésemre számított. Azonban másképp történt. A fegyelmi bizottságnak akkoriban Röser Edvin, az MTK alelnöke volt az elnöke, amit ki is használtam. A fegyelmi bizottság előtti védekezésemben előadtam, hogy Knapp Misit nem volt szándékomban megrúgni, mert benne jövődöbeli klubtársamat látom. – Hogy érti ezt? – kérdezte meglepetten Röser. – Úgy kérem, hogy én decemberben az MTK-hoz fogom az átigazolásomat kérni. – Igazán?! – volt a kételkedő válasz. A horog be lett kapva és kaptam négy hetet, amelyet azonban nem töltöttem ki. Pár nap múlva felmentem Röser lakására. Újra kijelentettem neki, hogy az MTK-ba megyek és kértem oldja fel büntetésemet. Ehhez, az akkori szabályok szerint joga volt. Ő rögtön telefonált a többi bizottsági tagoknak és én pár perc múlva megkaptam a játékgengedélyt. Ebben az időben a TVE intézőjével hadilábon állottam. Ő előtte elhallgattam ezt a körülményt és vasárnap én is az öltözőbe mentem. Lőn nagy megrökönyödés. Miért vetkőzöm, ha ki vagyok tiltva? Ez a hecc egész a kezdésig elhúzódott. A bíró az intéző kérésére nem akart játszani engedni,

10 Az 1908-tól 1920-ig érvényben lévő átigazolási szabályok szerint aki december 1. és december 15. között bejelentette, hogy új egyesületbe kéri átigazolását, június 15-ig még régi egyesületében játszhatott, és fél év alatt még meggondolhatta, hol folytatja pályafutását (erről lásd a folyóirat következő cikkét).

11 A futball első éveinek mindennapos kifejezése ma már teljesen kikopott a labdarúgó-szakszavainkból, jobb híján félöklelésnek fordíthatjuk az ellenfél testtel történő durva ellökését (a kifejezés a német *Rempeln* szóból ered, egy 19. század végi lap a *leichtes Rempeln*-t, mint *könnyű félretologatás*-t ajánlja a játékosoknak). Klebersberg Géza, a BTC egyik első labdarúgója szerint a rempli „testtel-mellel bele [...] a labdát elvinni, az embert lefektetni” (*Sporthírlap* 1936. 04. 01.).

mire kivettem a cédulát nadrágom ráncából és odaadtam neki. Az intező nagy „plefföléssel” állott odébb.

ÁTIGAZOLÁS AZ FTC-BE

Így múltak a hónapok apró zsarolások, huncutságok és veszekedések közepette, mígnem 1913 szeptemberében egy velem történt baleset változást nem idézett elő. Az őszi forduló első bajnoki mérkőzésén Einwag a BTC centerhalfja tönkretúrta a térdemet. Ekkor új oldaláról ismertem meg az embereket: a kegyetlenségükről! Mert lehettem rossz és hibás, de ennyire nem lett volna szabad menniök. Hónapokig feküdtem tehetetlenül az ágyban, senki még csak felém sem nézett. A legrettenetesebb térdízületi bajok egyikét szereztem meg. Kínjaimban a falat martam. Elátkoztam a napot, amikor először labdát rúgtam. Kérvényeztem a klubtól orvosi kezelést, vagy költségeket. A választ nem merték velem közölni. Később tudtam meg, hogy az a kluborvos, aki forintokkal fizette a góljaimat, olyan értelmű Röntgen-leletet adott, hogy én többé nem játszhatom és kár minden fillérért. Így aztán a lábam gyógyításával nem is törődtek. Lelkileg is sokat szenvedtem. Szomorúan kellett tapasztalnom az emberek változó hangulatát. Kit is érdekelne egy letört kreck? Eleinte még sajnáltak, de később még az utamból se tértek ki. Meggyőződtem, hogy egy játékosnak csak addig van becsülete és értéke, míg egészséges. Avagy talán így akarták visszafizetni kellemetlenkedéseimet? Kollégáim jóvoltából azonban lábam mégis meggyógyult. Ekkor a mellettem dolgozó Englohner, az FTC futóatlétája rábeszélte, hogy kérjem átigazolásomat a zöld-fehérekhez. Erre nem éreztem hajlandóságot, hogy azonban lerázzam a nyakamról, azt mondtam, jó, jó, csak írja alá a blankettát nevemben. Ezt meg is tette. Midőn december 15-én az átigazolási kérelmek nyilvánosságra kerültek, az enyéme elkerülte az óbudai vezetők figyelmét. Törődtek is velem? Csak később, mikor már nyilvánvaló lett, hogy a lábam jó és ismét trenírozom, kaptak észbe. Az elnökség vissza akart szerezni. Sejthették a blanketta körüli suskust, mert a szövetséghez fordultak. Itt azután visszafizettem a kölcsönt. Kijelentettem, hogy a blankettát nem én írtam alá, de a Fradinál maradok. Így kerültem egészen véletlen módon a nagy Fradiba.

A trónörökös pár meggyilkolásának napján debütáltam náluk Pécssett. Borbás dr.-t kellett helyettesítenem.¹² Azonban csakhamar a középfedezet helyére kerültem, hadbavonult centerhalfjuk pótlására. Négy évig játszottam a Fradiban. Örökké felejthetetlen lesz számomra az itt töltött idő. Új környezet, új impressziók. Az újdonság ingerével hatott reám minden: az első meleg fürdő, masszázs, a kitűnő szerelés, a vezetőség elsőrangú bánásmódja, a hangulatos klubvacsorák, a drága jó cimborák, a külföldi meccsek. Az álamatorizmus kinövéseit itt nem vettem észre. Lehet, hogy azelőtt más volt a helyzet, és hogy később megváltozott, de ak-

12 Dr. Borbás Gáspár (1884–1976) az FTC és a MAC 41-szeres válogatott játékosa, az első doktrált élvonalbeli futballista, az első világháború előtti magyar labdarúgás meghatározó alakja volt.

kor ideálisnak lehetett nevezni. Egyetlen előnyünk volt csupán. Minden elsőcsapatbeli játékosnak a klub terhére számlája volt a klubvendéglőben és kávéházban. Ezt azután alaposan ki is használtuk. Tréningek és mérkőzések után két-három bécsi szelet, 10–15 palacsinta meg se kottyant. Havi számláim elég tekintélyes összegre rúgtak, de senki soh' se szólt, mert lelkiismeretesen „megrakkoltam” [megdolgoztam] érte.

A legemlékezetesebb élményem az FTC-ben a háború alatt történt velem Prágában, a Slavia ellen. Az első félidőben a csehek borzasztó durván játszottak s hamarosan lerúgták három emberünket. A megfélemlített csapatnak azután nem volt nehéz gólokat rúgni. Féldőben bejött az öltözőnkbe egy 39-es százados, aki felbízottatott bennünket, hogy ne hagyjuk magunkat, ha baj lesz, itt van a magyar „Bereitschaft” [katonai készenlét]. Nem kellett több nekem. A második félidőben bizony visszakentem amúgy magyarmiskásan. Egy alkalommal Bielkát terítettem a földre, mikor a bíró odarohan hozzám és a következő szavakkal állít ki: – Gehen sie aus, sie ungarische Hund! [Álljon ki, magyar kutya!] A sértésre elfutott a düh s két hatalmas pofont akasztottam le a bírónak. – Du hast, du böhmische hak!¹³ [Mit gyűlölködsz, te kényes cseh!] Óriási ribillió tört ki erre. A tömeg a pályára rohant és meg akart verni. Drága jó cimboráim azonban védőgyűrűt fontak körülöttem. Nem engedtek bántani. Pár pillanat múlva megváltozott a helyzet. Működésbe léptek a magyar bakák. Puskatusuk szorgalmasan ropta a táncot a közönség hátán, amely hangos „Bozse! Bozse!” [Istenem!] kiáltással menekült. Még a kerítésről is leverték őket. A rend helyreállítása után tovább folyt a játék, kétszer került hozzám a labda, kétszer gól is lett. Egy cseh játékos sem mert megtámadni s a jó bíró erre csakhamar inkább lefújta a játékot. Nem profieset volt ez, de érdekes a megemlékezésre, mert jellemző reám, hogy még ebben a környezetben is kitört belőlem a nyersesség és meggondolatlanság.

Egy másik eset. Az 1916. évi pünkösdi serlegdöntőt az FTC csapatában játszottam az MTK ellen. A mérkőzést az MTK már megnyerte, mert már 3:1 arányban vezetett s csak percek voltak hátra, mikor egy labda leadásánál egyszerre csak hátulról elvág valaki. Fölugorva körülnéztem, mikor is Kertész Vili szemtelenül nevető arcával találtam magam szemben. Ő gáncsolt el. Se szó, se beszéd, úgy kapásból két nyaklevest sóztam le neki. A bíró, az örök pihenésen levő Fehéry,¹⁴ nem látta a történeteket, csak a határbíró bemondására állított ki. Mielőtt a fegyelmi bizottság elé kerültem volna, a két klub vezetősége kibékített bennünket, és mi összebeszéltünk, hogy kedvezően vallunk egymás ellen. Így azután a pofozkodás csak „gesztikulálássá” degradálódott s a fegyelmi bizottság felmentett. Később kitanultam a védekezés technikáját, melyet sikerrel alkalmaztam mint intéző is. Rendszerint a késő esti órákban, lehetőleg legutolsónak jelentkeztem a fegyelmi előtt, utazva az ő kimerültségükre, és hogy már szeretnének hazamenni. Hosszú

13 A két mondat nyelvtanilag helyesen: „Gehen Sie aus, Sie ungarischer Hund!”, illetve „Du hast, Du böhmischer Hak!”

14 Fehéry Ákos (1882–1921) a BTC egyszeres válogatott játékosa, visszavonulása után futballbíróként működött, egy időben a magyar válogatott szövetségi kapitánya is volt.

lére eresztett védekezésemben a [fegyelmi] kódex paragrafusait hadartam össze-vissza, míg végül is olcsó áron menekültem meg.

A háborús FTC-nek legjobb része volt évekig az u. n. „komitácsi” halvesor [harcias középpályás-sor¹⁵]: Kiss – Hegyi – Farkas. Sok kellemetlenségünk akadt eredményességünk miatt. Megverték bennünket Prágában, Bécsben a Rapid ellen, szidtak amerre megfordultunk, de mi nem engedtünk utána. Labda és ember nem mehetett keresztül rajtunk, az egyiknek ott kellett maradni. Különösen Farkas Pista leánykedett mindig. Nem felejttem el egy esetét, 1917-ben Bécsben a WAF [Wiener Association FC] ellen játszottunk. A meccs szenzációsan durva lefolyású volt. Heinlein, az osztrákok vörös balösszekötője már két játékosunkat tett tönkre, ami mód felett bántotta Farkast. A mérkőzés vége felé aztán úgy lekente őt, hogy ölben kellett a pályáról levinni. Kiállították. A pályáról lemenet egy korláton belül levő néző folyamatosan „Fleischhackert” [mészáros] kiáltott feléje, amit ő ugyan nem értett meg, de széles gesztusokkal mégis feléje tartott. Ezekről a mozdulatoktól a gyáva bécsi úgy megijedt, hogy a társaságában levő hölgyet otthagya, hanyatt-homlok menekült a kerítésen át. Kacagnivaló jelenet volt.

ÚJRA ÓBUDÁN

Közben szorgalmasan tanultam. Önképeztem magamat egy lelkem mélyén szunnyadó vágy megvalósítására. Megnősültem, jó állásom is volt, gondtalan életet éltem és mégis... Boldogtalan voltam. Visszagondoltam gyermekéveimre. Rajta keresztül szülőhazámra: Óbudára. Vádak lázadoztak bennem. „Segíts az óbudai fiatalságon, azokon, kiket mindenki lenéz, megrugdal.” És én követtem lelkem sugallatát. Lemondtam a dicsőségről, a gondtalanságról s egy szép napon átvettem a Vérhalmi FC intézőségét. Képzeltetik, hogy állhatott ez a klub, mikor megválasztásom napján 13 ember volt jelen a közgyűlésen. Ebben a klubban érvényesítettem első ízben tapasztalataimat. Elméleti oktatásokon először gondolkozni tanítottam meg az ifjúságot és csak később futballozni. Mily eredménnyel, azt mások ítélik meg. Tény, hogy rövid két év alatt a harmadosztályból az első osztály kapujáig törtek elő s ha 1919-ben történetesen az UTSE [Újpesti Törekvés Sport Egyesület] 1–2 ponttal meg nem előz, úgy ma valószínűleg Vérhalom tölti be a TVE helyét.¹⁶ A TVE 48 játékosának átigazolási blankettája volt a zsebemben. Egy kavicson bukott el a nagy mű.

15 Komitácsi: a 19. század végén a török uralom, illetve az első világháborúban az osztrák–magyar hadsereg ellen harcoló délszláv felkelő. A half kifejezés a 19. század végén került be a labdarúgó szaknyelvbe, a csatársorból hátravont, de a védők (back, bekk) előtt állók pozíciójára utal (half-back – „félíg visszavont” játékos, magyarosított elnevezése: középpályás).

16 Az 1919/20-as bajnokságban – tehát a következő idényben – az első osztályba frissen feljutott újpesti UTSE 15 csapatból 13. lett, s ki is esett az élvonalból. Ugyanebben a bajnoki idényben a két-csoportos másodosztály Kárpáti-csoportjában a Vérhalom 7. lett, az 1920/21-es bajnokságban már csupán utolsó előtti. Az egyesület soha többé nem játszott még a második ligában sem.

[A következő bajnokságban] 1919 őszén a II. osztályú bajnokság Kárpáti-csoportjában játszottunk, ahol igen erős konkurencia alakult ki. Én ellenfeleimet, mint pályaválasztó fél a Határ-utcára vittem, mert anyagilag ez kitűnőnek bizonyult. Kikötésem csak az volt, hogy tavasszal viszont minket is elsőosztályú pályára vigyenek.¹⁷ Ezt a megállapodást minden klub megtartotta, kivéve az NTC-t. Ennek „oberhochem” [különösen ravasz] intézője, Lefkovics, csakhogy riválisaimnak szívességet tegyen, a Soroksári-útra akart kivinni [a KAOE pályájára]. Fülemben jutott ez a terv, mit megakadályozandó, az összes kültelki pályákat kibéreltem a mérkőzés terminusára. A pályaszerzés lehetőségétől megfosztott NTC-t azután az intézőbizottság arra kényszerítette, hogy köteles Óbudán játszani. A dolog fináléja pedig az lett, hogy mi a pályák újbóli kiadásán egy csomó pénzt kerestünk, az NTC-nek kilenc gólt berámoltunk, félcsapatjukat „felramoltuk” [játékosaik felét harcképtelenné tettük, „lerúgtuk”], s a bevételből nem kaptak egy fillért se.

1919-ben játékosaim egy része már meg volt mételyezve. Oláh, Skvarek, Farkas és a többiek után idegen klubok emberei szaladgáltak, sőt jobb ifjúsági erőimre is kivetették hálójukat. A hömpölygő ár elnyeléssel fenyegetett. Roppant elkeseredtem s elhatároztam, hogy utánozni fogom a nagyokat, hátha sikerül annyi pénzt szereznem, amivel célom elérhetem. Az idealizmust ofszájdra [lesre; itt: félre] állítottam. Mint intéző, a szövetségben sok minden gyanús dologról hallottam. Elszámolási manipulációkról, ügyes jegykezelésről, süllyesztésről és miegyebekről. Ezentúl mi is így tettünk. Az elszámolásnál rendezői díjat számítottunk fel, holott azt saját tagjaink végezték. Jegyblokkjaink duplán voltak számozva, amelyből az egyiket aláírattuk, de csak a felét adattuk el s így az aláíratlan blokkról eladottak ára minékünk maradt meg. Megtörtént, hogy egy nagyobb klubbal közös rendezésben, mikor a rendezés a mi kezünkben volt, a pénztáros jelentette, hogy 4 blokk elveszett. Szemrebbenés nélkül utasítottam a süllyesztésre. Ebben a szezonban 34.000 koronát harácsolunk így össze, azonban ez mind kevés volt. Sok volt a csapat. A játékosok között a fegyelmezetlenség is kitört. Egyik hátvédem lelazsált egy mérkőzést, amely a bajnokságunkba került. Voltak, akik 10–20 koronákat kértek kölcsön – a soha vissza nem adásra; vacsorákat kellett adni, szóval megindult a lavina. Elkeseredtem és elhatároztam, hogy visszamegyek a TVE-be, ahol nagyon csehül állottak a dolgok és én általam véltem a helyzeten javítani. De mielőtt ezt megtettem volna, még egyszer segíteni akartam a klubon. 1920 tavaszán három klub igen erős versengést folytatott a vezetésért, a Vérhalom, BEAC [Budapesti Egyetemi Atlétikai Club] és ETC [Erzsébetfalvai Torna Club].¹⁸ A BEAC akkori intézője, egy sporthírlapíró állandóan igen szenvedélyes

17 A Határ utcai pálya a III. ker. TVE élvonalbeli csapatáé volt. A Vérhalom saját pályáját 1920 őszén kezdték építeni a III. ker. TVE-től párszáz méterre, a Bécsi út 86. alatt. A korszakban elterjedt gyakorlat volt, hogy csapatok – akiknek többnyire nem is volt sportlétesítményük – nem saját pályájukon fogadták ellenfelüket. Ebben az esetben részesedtek a rendező fél bevételéből – esetünkben a III. ker. TVE fizetett a Vérhalomnak. Egy kisebb csapatnak jobban megérte egy olyan pályára vinni a mérkőzést, ahol nagyobb nézőközönség gyűlt össze, mint néhány száz néző előtt saját pályán játszani.

18 Az 1919/20-as, másodosztályú bajnokság Kárpáti-csoportjának végeredménye: 1. ETC, 2. BEAC, 3. KAOE... 7. Vérhalom.

és igaztalan hangon támadott bennünket.¹⁹ Miután, mint fentebb említém, lazslálás miatt leghamarább kiestünk a kombattánsok [küzdő; itt: bajnoki címre esélyesek] közül, elérkezett a bosszúállás órája és egyúttal pénzszerzési alkalom is. Megállapodtam az ETC akkori intézőjével, hogy ellenük a mérkőzést lelazsláljuk s cserébe ezért megkapjuk az egész bevételt, de legalább 800 koronát. Így az ETC lesz a II. osztályú bajnok. Mi még annyira óvatosak voltunk, hogy a lazslálásnak ne legyen szemtanúja, a kiküldött szövetségi bíró működését is megakadályoztuk azáltal, hogy a mérkőzést 20 perccel előbb kezdtük el s egy közösen választott szükségbíróval vezettettük le. A pakli majdnem felborult. Az ETC, hogy a mérkőzés egész biztos legyen, a játék előtt jól beboroztatta a vérhalmi fiúkat, akik azután olyan „lelkesen” játszottak, hogy egész a második félidő közepéig 1:0-ra vezettek. A beállott reakció után egy 11-es és egy ofszájd gól [offside, lessgól] döntötte el az ETC javára a meccset. A mérkőzés utáni számolás sem ment simán. Az ETC csak 800 koronát akart adni, holott az ellenőreink többet jeleztek. Erre a vitát úgy oldottuk meg, hogy a pénzes ládikó egész tartalmát magunkhoz vettük, mondván: ha több mint 800 korona, nekünk jó, ha kevesebb, nekünk rossz. A pénztáros megnyúlt ábrázata az előbbit árulta el. 1500 korona volt a bevétel. Ez után az eset után már vágyódtam tiszta levegő után. El a kloákából. Fáradt is voltam, a három évi éj-jel-nappali munka megtört. Aznap, mikor a TVE-be visszaléptem, ugyanekkor kilenc első csapatbeli játékosuk hagyta őket ott, így Schrott, Breuer I, II, Zitter, Hönich I, II, Rázsó is. Kapóra jöttem tehát az engem követő kis gárdával. Elfeledtem a múltat, ők is. Beorganizáltuk a csapatot. Úgy képzeltem el, hogy most már végleg itt maradok. És mily hamar vége szakadt a barátságoknak. Túra volt az oka!²⁰

TÚRÁK ÉS MECÉNÁSOK

Mielőtt tovább mennék személyes dolgaikkal, ki kell térnem az 1919–1924 évek jellemzésére. Ez az időszak volt a túrák és mecénások korszaka. Ekkor kulmináltak az álamatór sport káros kinövései. Mi is volt a túra? Mákony, mellyel a játékosok lázadó hangulatát altatták el; mézesmadzag, melyek a szájuk előtt húzva

19 Hegyi itt a *Sporthírlapra* és Földessy Jánosra gondolt. Az újság 1919. december 18-i számában jelent meg az *Egy halom vér és Vérhalom* cikk. Az újságíró szerint a Vérhalom–BEAC mérkőzésen, amikor a bíró a Vérhalom egyik játékosát kiállította, a játékvezetőt körbevették, „s Hegyi, a Vérhalom legdurvább és legszajásabb játékosa így vonta felelősségre az egész tribün füle hallatára: »Maga marha, hülye, hogy meri kiállítani ezt az embert, hiszen nem csinált semmit, nem fog kiállani!» A bíró kénytelen volt pályán hagyni a játékost. Hegyi Máttyást egyébként már 1912 tavaszán két hónapra tiltották el, mert mint a III. ker. TVE játékosa egyik mérkőzésükön megütötte a partjelzőt (*Tribün* 1912. 04. 22.).

20 A *Nemzeti Sportban* Hegyi még egy korántsem sportszerű esetével találkozhatunk. Az 1919/20-as bajnokságban az MLK kikapott a Vérhalomtól. Az MLK alelnöke később elmondta: „Éppen azon tanakodtak, miként lehetne megóvni a mérkőzést, amikor pihegő hírnök jelentette, hogy a Vérhalom intézője [...] tudna egy jó tippet, amelynek alapján az MLK megóvhatná a mérkőzést, de csak 500 koronáért hajlandó megsúgni” [vagyis Hegyi Máttyás, a már győztes csapat vezetője utólag eladta a mérkőzést]. Az MLK igazolatlan játékos szerepeltetése miatt óvott és nyert (*Nemzeti Sport* 1920. 09. 28.).

ösztönözték őket a további erőfeszítésre; ígéret az egyesületi vezetőknek, ha üres volt a kassza. Csillogó remény mindenki számára. A valóságban pedig egy járvány, mely halálra sorvasztotta futballsportunkat. A túrák okozták azt, hogy a játékosok és vezetők között egyenlenség tört ki, a be nem váltott vagy váltható ígéretek, kijátszás, mellőzés, kínzás, meg nem engedhető dolgok látása, mind-mind züllesztő hatással volt s játékosaink kezdtek lemaradozni. Előbb egyenkint, később már tömegesen, járványszerűen.²¹ Azért mondom járványszerűen, mert végül már nemcsak a megbántottak és a sorsüldözöttek maradtak le, hanem a kalandvágyók, sőt egy sereg irigykedő is. Majdnem minden intéző tudta, hogy egy túra abszolválása mily veszélyeket rejt magában és mégis forszírozták. Miért? A túra előnyt jelentett számunkra is sokszor, mert ő nekik is reményeik voltak anyagi vonatkozásban, de legtöbbször, mert evvel akarták pozíciójukat megerősíteni. A rosszul sikerült túrákkal azonban az ellenkezőjét érték el: lejáratták tekintélyüket, sőt egy pár nagy Mogul végleg el is vérzett bele. Igazságtalanság volna elhallgatni, hogy az emberi gyarlóságokon kívül a viszonyok mostohasága is közrejátzott a sporterkölcsök lezüllesztésében. Végleges mentségül azonban ez ne szolgáljon.

1922–23-ban, a konjunkturális idők fellángolásával a sporttényezők új típusai jelentek meg. A mecénásoké. Arányaiban és hatásaiban ezek működése károsabb hatású volt, mint a túrarendszer. Régebben is voltak már mecénások, rontottak ezek is éppen eleget, rosszra neveltek, züllesztettek, léhakká tették a fiúkat, de ezek ritkábbak voltak, sőt legtöbbször értékes, rajongó ember volt. De az új mecénás gárda a háborús gazdagok és a spekulációs idők szerencsés lovagjaiból rekrutálódott. Akik ideálja nem a sport volt, hanem a szereplési vágy, a feltűnési viselkedés. Ismerjük őket és műveiket. Ahol megjelentek, ott vége volt az idealizmusnak. Letiportak tradíciókat, elsöpörtek évtizedes múlttal bírót, kipróbált vezetőket; megvásároltak játékos, egyesületet, befurakodtak a szövetségbe; kisa-játították a sajtót, az amatőrfelfogást. Ezeket nem a testi kultúra nagy ideálja vagy a nemzeti testnevelés iránti megértés vezette, hanem az önzés. Nagyrésztük klubfanatikus volt. Ők csak győzelmet akartak látni, s ennek elérése szempontjából minden eszközt megengedhetőnek találtak. Csak ők legyenek fönt, csak őket tömjé-nezzék! Jaj volt annak, aki ellenük szegült. Körülöttük egy egész siserehad fejlődött ki. Szűkebb környezetéhez tartoztak a szép fiúk, a krekkek és az intézők. Ebben az időben minden intéző legfőbb gondja egy vagy több mecénás megszerzése volt. Ahol többen verődtek össze, ott klikkrendszer alakult ki. Elképzelték, hogy milyen gazdálkodás folyt itt. Végül is a sok bába között elveszett a gyermek. A mecénások voltak a futballsport lerombolói. Egyesületeikben azt a politikai elvet akarták uralkodóvá tenni, amelyet ők maguk vallottak. Nem riadtak vissza attól sem, hogy a klubhelyiségeket kortestanyává süllyesszék. Káros működésük

21 Hegyi a külföldön maradt labdarúgók tömegeire gondol. (A külföldön játszó magyar labdarúgóról lásd: Dénes Tamás – Peterdi Pál – Rochy Zoltán – Selmeci József 1999: *Kalandozó magyar labdarúgók*. Budapest, illetve Szegedi Péter 2003: A magyar futball európai expanziója, avagy hogyan lettek tanítók a tanítottakból. *Szociológiai Szemle* 2. 3–43.)

leginkább akkor tűnt ki, midőn a konjunkturális idők megszűnésével az ő uralmuk is ingadozni kezdett. Egyszerre álhumanisták lettek. A játékosokat elbocsátották színekúra [kevés munkával járó, de jól jövedelmező] állásukból; megszűntek a vacsorafizetések, az apró ajándékozások. Voltak olyanok is, akik ráerőszkolt pénzüket visszakövetelték az egylettől. Távozásukkal ott állott a kép: a legjobb erőiktől megfosztott futballsport, a destrukció következményeképp részekre szakadt egyesületek, és a sárba tiport amatőrizmus. Nem csoda, hogy a felelős tényezők ezt észrevették és a hatalom szavával igyekeztek rendet teremteni.

Az első túra, amely szomorú akkordokkal végződött, a BAK 1919–20-iki téli túrája volt. Elment egy fiatal erőkből álló, pompás együttes, haza pedig csak a roncsai kerültek. Takács, Gácsi, Gulyás, Geller, Tóth maradtak le részben Svájcban, részben Németországban. A túra résztvevői beszéltek, hogy a menedzselés kétségbeejtő volt. Az akkori vezetővel folytonosan hadilábon álltak. Minden frankért és márkáért veszekedni kellett. Ő és felesége azonban minden luxust megengedtek maguknak! Akadtak olyanok is, akik a pénzt el akarták venni tőle. Ez azonban lehetetlen volt. Mint sárkány őrizte a táskáját. Soha egy pillanatra le nem tette, még éjjel is az ágyába vette a feje alá. Az intéző hanyagsága miatt a BAK-nak a túrából kifolyólag úgy a Deutscher F. B.-dal [Német Labdarúgó Szövetség], mint az MLSZ-szel évekig húzódó, kellemetlen ügyei voltak. Most pedig kedves olvasó, visszatérek személyes élményeimre.

Már egy hete is elmúlt, mikor Ungvárra érkeztünk, de zsebpénzt még nem láttunk. Kassán és Eperjesen még hallgattak a fiúk, mert reménykedtek az intéző belátásán. Erre azonban hiába vártak. Végül is elégtelenségben törtek ki. Értekezletet tartottak, amelyen elhatározták, hogy addig nem játszanak, míg tiszta képet nem nyernek a túra anyagi állása felől. Behívták a Korona-szálló 12-es szobájába Tóth tanárt és ezt értésére adták. Tóth tanár erre nagyjában elszámolt, ami nem elégtette ki a fiúkat, mivel e szerint még a munkabérüket sem kapták volna meg. Sok húza-vona után abban állapodtak meg, hogy minden játékos kap 200 szokolt és leköt számukra még egy mérkőzést, amelynek egész jövedelme a csapaté. Meg is kezdte azonnal a pénz kifizetését, amikor egyik játékos észrevette, hogy mellényzsebéből egy ezerszokolos kandikál ki. Figyelmeztette reá Tóth tanárt s természetesen, hogy ez is terítékre került. Megjegyzendő, hogy a klub mecénása már előbb elutazott. Az ő jelenléte valószínűleg nem engedte volna a dolgokat idáig fejlődni. A nagynehezen megbékített csapat tovább játszott, azonban akadtak még elégedetlenkedők. Ezek közül lemaradt Korein, Oláh, Hegyi II.²² Ungvári második mérkőzésünk előtt egy másik klub „túragyönyörűségeit volt alkalmunk végigélvezni. Ebéd előtti sétánkat végeztük az ungvári korzón, amikor oda egy furcsa karaván érkezett meg. Mi is közelebb mentünk, hogy lássuk kicsodák. A pa-

22 A *Nemzeti Sport* (1920. 08. 05.) szerint a III. ker. TVE felvidéki túráján három játékos Ungváron illetve Kassán maradt, mivel ott „mindhárom azonnal állást kapott”. 1922 tavaszán már nyolc „idegen” játékos volt az Ungvári TK-nak. Az erről beszámoló cikk írója hozzáteszi: „Fel kell hívnom az MLSZ figyelmét különösképpen a Hegyiék üzelmeire, akik valósággal üzérkedést üzve szállítják a magyar (pesti) játékosokat a »jól szituált« szlovenszkói sportkluboknak” (*Nemzeti Sport* 1922. 04. 16.).

rasztszekerek és sátoroskocsik mélyéből előkerült borotvátlanlanképű, összegyűrt arcú, torzonborz alakokban bámulva ismertük fel budai riválisainkat. A 33-asok voltak. Szaporán mesélik, hogy Kassán játszottak, de onnan kiutasították őket, pénzük nem lévén elegendő, Legenyemihálytól ily módon vándorolnak, hátha valahol fönnakadnak. Faragó Lojzi velünk akart egy bemutatómérkőzést játszani, de mi kénytelenek voltunk ez elől kitérni. Kaptak azonban az MTK-tól két játékot koszt-kvártély-mosásért.²³ Ezt a túrát se tették ki a 33-asok az ablakukba.

Hazaérkezésünk után az elszámolás körül voltak nagyobb viták. A jelentést opponáló magatartásom ellenére is elfogadták. Később emiatt is megbűnhődtem. A klub intézője és mecénása igen jó viszonyban volt. Addig, míg a csapat biztos révbe nem futott, nem bántottak, ellenben a szezon végén, mikor már 17 pontjuk volt, elbocsátottak állásomból, illetve nem folyósították tovább fizetésemet. Ez közvetlen karácsony előtt történt. Megtették ezt még két másik játékkal is. 1920 karácsony első napján detektívek vittek el lakásomról azon a címen, hogy feljelentés van ellenem politikai dolgok miatt. Nyugodtan követtem őket, mert tudtommal soha semmit el nem követtem. Ez hamarosan ki is derült jegyzőkönyv felvételénél. A priuszom tiszta volt. Érdeklődésemre azt a felvilágosítást kaptam, hogy feljelentőim klubtársaim, akik azzal vádolnak, hogy én külföldön kommunistákkal vagyok összekötöttesben. A feljelentés bosszú műve volt, mert az illetők nem tudtak Ungváron érvényesülni és ezt az alkalmat öcsém [a már említett, Ungváron maradt Hegyi II] és az én megszarolásomra akarták felhasználni. Szabadon engedtek, ellenben feljelentőim hivatalból jártak el. Szomorú a dologban, hogy az egyik ártani akaró legjobb tanítványaim közé tartozott. Elrejtettem a katonarendőrség elől, ruháztam, ettettem, ahol lehetett segítettem rajta és íme, még ő is képes volt ily galád-ságra. Hát ez a hála! Mit volt mit tennem, kezembe vettem a vándorbotot.

A FELVIDÉKEN – TRÉNERKÉNT

1921 januárjában Ungvárra kerültem mint tréner, majd 1922-ben Pozsonyba és Érsekújvárra. A kép mindenütt egyforma. Eleinte nagy lelkesedés, odaadás. A ki-vándorolt pesti futballisták segítségével feljavulnak az első klasszisa, később eltűnnek a mecénások, gyűlnek az adósságok, a krekkek eltávoznak melegebb vidékek felé. Két évig tart a Felvidéken a zajlás, mígnem bebizonyosodik, hogy ily módon egy csapat sem tud állandó állapotot teremteni magának, ki is szórják – kevés kivétellel – a pesti játékosokat mindenünnen.

1921 nyarán az Ungvári TK erdélyi túráján vettem részt úgy is mint tréner, de úgy is, mint a ruszinszkoí kerület előadója. Első állomásunkon, Kolozsváron jelentkezett nálunk a Marosvásárhelyi TK intézője is, kinek nevét elfeledtem már, de ismertetőjele megmaradt emlékezetemben. Púpos volt a szegény. Mérkőzést kért

23 Vélhetően arról lehet szó, hogy az MTK két „bemutató-mérkőzést” játszott Ungváron a Budai 33-assal. A bevételt azonban nem felezték meg, az teljes egészében az MTK-é lett, viszont ételt és szállást adtak, illetve mostak a budai játékosokra.

tőlünk. Örömmel fogadtuk, mert hát ki ne örülne túrán egy közbejött szerencsének. 8000 leit kértem egy játékért. A púpos, úgylátszik sokallta a pénzt, mert egyszerre hímezni-hámozni kezdett és azzal ment el, hogy választ másnap megadja. Nekem az a gyanúm támadt, hogy ő várásra lovagol. Ha kikapunk, akkor talán le tud még alkudni. Másnap azonban mi a Viktóriát [Victoria Cluj] 3:0-ra leléptük. Mérkőzés után jön a púpos: – Rendben van! 8000 leiért le vannak kötve. – Milyen 8000 lei? – mondom én – kivel állapodott meg? 10.000 lei a mérkőzés ára, de csak úgy, ha 5000 leit rögtön lefizet, 5-öt pedig a játék előtt. Ezt ő nem teheti meg, megy ismét válaszáért. Lejátsszuk a Haggibor [Kolozsvar cionista csapata] elleni meccset, megnyerjük. A púpos sehoh, még mindig vár, hátha a harmadik meccsen kikapunk. Nincs mentség, győzünk a KAC [Kolozsvari Atlétikai Club] ellen 2:0-ra. Berobog a fineszes. – Itt az 5000 lei előleg és az írás. – Ki beszél 10.000 leiról? 12.000-en alul nem megyünk. Szegényt ellepi az izzadtság. Nyög-pög, látja, hogy szándékát kitaláltuk. Elnézést kér. Mi azonban robogunk Nagyváradra. Megverjük a NAC-ot [Nagyvárad Atlétikai Club], az Egyetértést is. Meglepetésünkre felbukkan ismét a gnóm. Belegyezik a 12.000 leibe, lefizeti a felét, sőt még négy napi szálloda és ellátást is vállal. Erdély legnagyobb driblerét [cselszövőjét] keservesen megtáncoltattuk. Hja, ilyen a túra: aki bírja, marja.

A túra végállomása Nagyvárad volt. Addig igen szépen szerepeltünk s a NAC és az Egyetértés a két játékért 20 ezer leit ígért. Tudtunk azonban a nagyváradiak egy rossz szokásáról. Ha a mérkőzés eredménye a javukra dőlt el, úgy az ellenfélnek a járandóságából lehúztak és a további mérkőzéseit lemondták. Így tettek a VAC-cal és a Törekvéssel is. Hogy az eredmény a javukra billenjen, arról gondoskodott a hazai bíró. Mi azonban túljártunk az eszükön. A NAC ellen az első félidőben 1:0-ra vezettünk, de tisztában voltunk, hogy a második félidőben elnyomnak. Hogy sem a játékot, sem a pénz egy részét el ne veszítsük, odamentem a NAC vezetőségéhez és bejelentettem, hogy a második félidőre csak akkor állunk ki, ha a kialakult összeget kifizetik. Meg is mondtam miért. Ők ezt megtagadták, mire a csapat a pálya közepén leült és várakozott. Hiába fütyül a bíró, a csapat mozdulatlan. A közönség zajongani kezd s követeli vagy a játékot, vagy a pénzt vissza. Már-már a pénztár sturmolására készülnek, mikor a NAC észretér és fizet. Intek a csapatnak, a játék megindul, de előbb még figyelmeztetem a bírót, ha csalni merészel, levonulunk. Győztünk. Ilyen leckét se kaptak a váradiak.

1923 májusában mentem el Ungvárról Pozsonyba. Odavaló megérkezésemnél nem volt több pénzem, mint 20 szokol, amit egy napi szállodám béréért le is fizettem. Egy fillér nélkül mentem ki a PTE [Pozsonyi Torna Egylet] ligeti pályájára, ahol éppen válogatott trial [válogatott kerettagok közös edzése] volt. Rögtön megtudták, hogy ott vagyok és Kohut Pál, az ismert pozsonyi sportember vett gondjaiba.²⁴ Estére magához rendelt. Ezt megelőzően, mivel nagyon éhes lettem, a többi fiúval együtt a Léberfinger-féle vendéglőbe mentünk vacsorázni. Abban a hitben voltam, hogy Wilhelm barátom, az Ékszerészek [Budapest] jelenlegi cen-

24 Az 1920-as években Kohut Pál szerkesztésében Pozsonyban jelent meg a *Sport und Auto* című lap.

terhelfja majd kifizeti számláimat. Egyszerre észreveszem, hogy egyik játékos a másik után tűnik el, de nem tér vissza. Már fizetésre került volna sor, mikor Wilhelm felszólított, távozzunk mi is angolosan, mert az egész ceheet ráncsózzák. Pozsonyban ez időben, ha egy futballista éhes volt, elment Léberfingerhez, a Ligeti-ek elnökéhez,²⁵ bepofázott és „drakkot” adott [„bekajált és meglógott”]. Később, mikor pénzhez jutottam, kiegyenlítettem vacsorám árát, de egyszer bizony nekem is így kellett tennem. Vacsora után Kohut Pali 300 szokolt adott előlegül, hogy a PTE-be lépjek. Én a pénzt elfogadtam, de a belépést azonban attól tettem függővé, tudnak-e 14 nap alatt állást szerezni. Ez nem sikerült nekik, mire a PMTK-hoz fordultam, ahol Klug Frigyes és Steinfeld Zsaki, a BAK volt alelnöke tárt karokkal vártak. Havi 1800 szokol fizetéssel (tehát mint álamatőr többet kaptam, mint ma a maximális profigázi) leszerződtek. Három hónapig rendesen megkaptam járandóságomat, de állást ők se tudtak szerezni. Ez nagyon bántott, mert közelgett az ősz és féltem, hogy bevétel híján egyszerre csak csődöt mondanak. Másfelé orientálódtam. Szerencsémre Érsekújvárott megindult egy új napilap, az „A Reggel”, melynek mettőrije [tördelő] lettem. Jó állásomért otthagytam az álamatőrség munkanélküli, léha világát. Belemerültem a munka szeretetébe, mely ismét megmentett, mint már sokszor, a lezülléstől.

HARMADSZOR IS ÓBUDÁN

1923 telén hazahívnak a TVE öreg tagjai. Távollétem alatt ugyanis megbukott Tóth tanár politikája. Lemondott állásáról. Az intézői székben őt Vértes Imre követte. Mindjárt túrával jött, Portugáliába ment a csapat. Vértes első túrája fényesen sikerült. Kielégítette a játékosokat és megtöltötte a pénztárt. Elkövetett azonban egy hibát. Nem tudott az öreg tagokhoz alkalmazkodni. Túlmodern formában akarta programját megvalósítani. Ez pedig a kissé konzervatív óbudaiaknál nehezen ment. Két táborra oszlott a klub, az 1923-i őszi szezonban ennek nyoma meg is látszott a csapat szereplésén. Az utolsó helyezettek közé csúszott. A játékosokat mesterségesen ugratták, doppingolták. A tarthatatlan helyzet megmentésére hívtak haza. A helyzet tanulmányozása után rájöttem, hogy először a csapat egységét kell megmenteni. Átvettem a trénerséget. A játékosok is örömmel fogadtak. A csapat játékeréje a régi lett és elindulhattunk a Vértes által menedzselte második túrára. Ennek élményeit azért írom le, hogy az olvasó lássa, hogy volt eset, mikor egy nem számított körülmény mily furcsa helyzetet teremtett elő játékos és vezető között. Így volt a túrán is. Négy mérkőzést kellett volna játszaniunk Heilbronnban, Mannheimben, Frankfurtban és Neunkirchenben. Az első három meccset le is játszottuk annak rendje és módja szerint, míg Neunkirchen a játékot lemondta. A túra mérlege így felborult. Vértes közölte Frankfurtban a fiúkkal, hogy így nem lesz módjában a munkabérüket megtéríteni, sőt a kiadásokat is redukálni kell.

25 Léberfinger Frigyes a pozsonyi Ligetfalun 1911-ben alapított Ligeti Sport Club vezetője, illetve 1928-ig a Szlovenszkói Magyar Labdarúgók Szövetségének szövetségi kapitánya volt.

Elképzелhető, mily hangulat kerekedett a fiúk között. Hóban, vízben, sárban, jeges talajon játszottak, valósággal életveszélynek téve ki magukat. És most még a munkabérüket sem kapnák meg? Vértes egész nap összevissza szaladgált, hogy valahol egy pótmérkőzést szerezzen számunkra. Eközben a szállodában a következő esemény játszódott le. A kissé gyenge ebéd után a fiúk már három órakor éhesen, kutatni kezdtek valami harapni való után. Vértes szobájában meg is találták a pótménászit [élelem], de ez kevés volt. Egyikük észrevette, hogy Vértes kofferje nyitva van, ide is benéztek és egyéb jó dolgon kívül találtak még egy nagy csomó márkát is. A váratlan felfedezés egész megvadította őket. Hozzákezdtek a pénz megszámlálásához, de előbb stafétát állítottak fel a szálló kapujától a második emeletig. A többiek a pénzt számolták. Külön jegyezték az aprót, külön a nagyot és végül összeadva kiderült, hogy 1800 márka az összeg. Ez ugyan a visszautazásra volt eltéve, és tartalékolva, de a fiúk prédaként kezelték, bár nem szedték szét. Vértes visszatérte után kínos jelenetek játszódtak le. A hangulat csak akkor engedett feszültségéből, mikor közölte velük, hogy sikerült Wiesbadennel egy mérkőzést lekötnie és ennek jövedelme a csapatnak jut, valamint otthon mindegyik megkapja munkabérét. Vértes be is tartotta ígérétét, de az esemény elvette kedvét a további munkától. Lemondott.

Ennek a túrának anyagi sikertelensége hatalmas veszekedések magvát vetette el a TVE-ben. A klubnak egyik alelnöke, aki sportéletünkben nagy szerepet játszott, látva a pénztár ürességét, akciót indított, hogy a klub élére egy áldozatkész embert szerezzenek meg. Eljárását azzal indokolta, hogy a többi életképes szakosztály működése veszélyeztetve van. Kitűnt tehát, hogy a futball bevételeiből tartották fenn a bokszt- és úszószakosztályt. A vezetőség és tagok egy része bele is ment a tervzetbe, ami maga után vonta, hogy a klub élén 37 évig önzetlenül és lelkesen dolgozó elnök lemondott [dr. Stern József]. Benne az amatőrsport egyik leghűségesebb harcosát vesztettük el. Ő sohasem tudott az álamatór dolgokról. Csakhamar akadt is új elnök egy jónevű és közismert bankbizományos személyében. Székfoglalójánál adott ötmillió koronát és – sok szép ígérétet. A beváltáshoz nem jutott ideje, mivel a gazdasági életünkön keresztülszáguldó számum őt is elsöpörte. Szétpukkant a sok szép terv, mint a színes szappanbuborék. Pár hónapi uralma nem volt más, mint a politikai heccelődések sorozata. Pénzt csak úgy volt hajlandó adni, ha a vezetőségbe az ő politikáját valló emberek kerülnek.

Ebben az időben oly kétségbeejtő volt sokszor a helyzet, hogy a legszükségesebb kiadásokra, mint a kondíció-vacsorák és fürdő, nem jutott pénz. Saját felelősségemre beszédtem a tagdíjakat, hogy így egy pár játékos keresethez jusson. Mert ebben az időben a munkanélküliség is rémítő nagy volt. Egyik mecénásunknak megindult ugyan a textilgyára, de az ő humanizmusából nem kértek a játékosok. Egyik válogatott játékosunkkal téglát és maltert cipeltetett; egy másikkal a legalantasabb szolgálai munkát végeztette el 2000 koronás órabérért. Ha a gyártelepre bementem, egyik-másik játékos meg sem ismertem, úgy össze-vissza volt kenve az indigótól. Hát nem kellett ott az állapotoknak zülleni, ahol kevés pénzért elnökség volt kapható és ahol éhbérért dolgoztatták a játékosokat? Én ezek-

kel a dolgokkal nem sokat törődtem. Az én szemem előtt más célok lebegtek. Nevezetesen: megmenteni a csapatot a kieséstől és egy tartalékgárdát nevelni a jövőre. A játékosok megértettek. Szorgalmasan treníroztak, s így elértem mindent. Az első csapat a 9. helyre került, a II. csapat megnyerte a szövetségi díjat és megvettem alapját annak az ILSZ [ifjúsági]-csapatnak, amely egy év múlva bajnokságot nyert. Igen-igen boldog voltam.²⁶

Ha a nagy erőlködés közepette a játékosok elégedetlenkedtek, jött a vezetőség. „Fiúk, kitartani, lesz túra”. Mikor aztán már a túra biztos volt, azt mondták: „Minden pénz a tietek!” Nevezett alelnök 10–12 milliót ígért a fiúknak. Úgy várta mindenki a túrát, mint a zsidók a Messiást. Pedig nem megváltás volt ez a túra, hanem egyszerű sírásója egy nagyszerű együttesnek. A túra ugyanis nem úgy volt megszervezve, amint azt a vezetőség jelentette és amikor az ígéretet be kellett volna váltani, lecsíptek az összegekből. A túra Lengyel-, Cseh-, és Németországba szólt 11 mérkőzésre. A játékosok, csakhogy minél több pénzt takarítsanak meg, kimondták a legszigorúbb takarékosági elvet. Állandóan harmadik és negyedik osztályon utaztunk, várótermekben aludtunk és ha már szállóba kényszerültünk, akkor is a legegyszerűbbet választottuk. Minden játékosnak ceruza és papír volt a kezében. Számítási műveleteket végeztek a túramérleg ellenőrzésére. A cseh és lengyel mérkőzésekkel nem volt baj, csupán a lengyel–cseh határon akadt egy kellemetlen esetünk. Dsiedsicébe [ma: Czechowice–Dziedzice] éjfélkor érkezünk s miután tovább utaznunk lehetetlen volt, a helység egyetlen szállójában vettünk ki három szobát. Alig oltottuk el a villanyt, máris menekülni voltunk kénytelenek. Egész poloskahadosztályok vonultak ellenünk. Ettől kezdve Lengyelországban szállásvevés előtt falvizitet végeztünk.

Dollárokkal és szép reményekkel megrakodva vettük utunkat Németország felé. A szerződés értelmében a csapatnak a Leipziger Ballspiel-Clubnál, mint a túra rendezőjénél kellett jelentkeznie. Mi azonban már két nappal előbb ott voltunk. Megérkezésünknel – nagy meglepetésünkre – senki sem várt reánk, noha mi előre táviratoztunk. Ez igen kellemetlen benyomást tett reánk, mivel sokat hallottunk a németek túra-driblijeiről [túra-cseleiről]. Kísérő hiányában nekivágtunk magunk a városnak szállást keresni. Egyik mellékutcában találtunk is egy, az igényeinknek megfelelő szállodát. De megjártuk! Az éjjeli órákban kitört hangkaosz, ajtócsapdosás, falak ingadozása jelezte, hogy hová tévedtünk: egy garnihotelbe [zugszálloda]. A fiúk egy pillanatra sem hunyták le a szemüket. Másnap kora reggel a Leipziger Ballspiel-Club vezetőségének felkeresésére indultunk, ami nehéz dolognak bizonyult, de jószerencsénk nem hagyott el. Megtaláltuk őket. Előzetes aggodalmunk valóra vált. Bádokképpel jelentették ki, hogy az öt mérkőzésből csak hármat garantálnak. Majd leestünk. Egy nappal később megérkezett

26 Az 1923/24-es bajnokságban a 8. helyen végeztek az óbudaiak (Hegyi tehát rosszul emlékezik), egy év múlva már a 4. helyet foglalták el. Figyelemreméltó, hogy az 1930/31-es idényben a Magyar Kupát – nagy meglepetésre – a III. ker. csapata nyerte. Bár nincs lehetőség összehasonlítani az 1931-es kupagyőztes és az 1925-ös ifjúsági bajnok együttest, valószínű, hogy a későbbi sikercsapat alapjait Hegyi Mátás rakta le.

klubunknak még egy embere, majd Bányai közvetítővel is kapcsolatot teremtettünk s így egyesült erővel ostromra indultunk. Segítőtársunk volt még Kretchmar, a középnémet szövetség elnöke. Az ő tanácsára elvettük a túrarendezés jogát a Ballspiel-Clubtól, mert a szerződést nem tartotta be. Most meg ők csináltak sava nyú képet, mivel már előlegeket vettek fel s azt előttünk elhallgatták. A játszandó klubokkal telefonérintkezést vettünk fel s velük új megállapodást kötöttünk. A Leipziger BC-t a túra körül elkövetett inkorrekttsége miatt később a német szövetség diszqualifikálta. Lipcse és Drezda után Kilia-Kiel következett. Újabb megpróbáltatás. A mérkőzés lejátszása után ugyanazzal a bádopofával, aminővel a lipcseiek, bejelentik, hogy nem a kialakított összeget fizetik, hanem csak a DFB által engedélyezett költségmegtérítést. Mi ebbe nem mentünk bele, hanem mivel tudtuk, hogy Blaschke, a DFB elnöke Kielben lakik, ő elé kértük az ügyet áttenni döntés végett. Fel is kerestük őt, de nem volt otthon (noná, majd otthon lesz). Az első ijedtségtől felocsúdva, hamar rá jöttünk, hogy nem is oly veszélyes a dolog. Összeaptunk egy számlát, amely alig különbözött a kialakított összegtől. Nagyot néztek a jó emberek s most ők vittek minket Blaschkehoz. Természetes, hogy addigra már hazaérkezett. Számlánkat nem kifogásolta, így pénzünkhez jutottunk.

Az itthoni elszámolásnál minden játékos sokat kapott. 8–10–12 millió körül a krekkek, de a legutolsó tartalék is legalább 3 milliót. Ezt bátran lehet rekordteljesítménynek nevezni a túrák anyagi jövedelmezősége szempontjából. A játékosok mégse voltak megelégedve. A vezetőség minden játékosnak kb. 2 milliót vont le járandóságából. Ezt az összeget felszerelés vásárlására és az úszók spanyolországi túrájának támogatására fordította. Hat játékos ezt nem értette meg és sztrájkba lépett. Én, mint tréner, kénytelen voltam a csapatot reorganizálni, ami hála a tartalékanyag kiválóságának, jól sikerült, olyannyira, hogy később, mikor a renitensek jobb belátásra tértek, csak egy részük tudott a csapatba visszakerülni. E miatt meg a játékosok haragudtak meg reám. Ívet köröztettek ellenem, hogy a vezetőség túlzott erélyességem miatt ne engedjen tovább működni. Saját tanítványaim fordultak ellenem. A vezetőség azonban nem engedett. Kutya-macska barátságban dolgoztam velük 1925 februárjáig, mikor is Darmstadtba mentem. Itt tanítottam és tanultam közel két évig.

Most pedig kedves olvasó, befejezem élményeim elbeszélését. Megelégedéssel teszem le a tollat, mert szemléltető képeket állítottam eléd azokról a dolgokról, amikről általánosságban tudtál és hallottál és hogy ezek leírásával a jó célt szolgáltam. A múltnak nem szabad megisméltódnie!

Sajtó alá rendezte: *Szegedi Péter*